บทที่ 1

บทนำ

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองดีและมีศักยภาพในการพัฒนาประเทศควรได้รับการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งร่างกาย อารมณ์ และสังคมซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาต่อเนื่องตลอดชีวิตการพัฒนาที่เน้นด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียวทำให้เกิดปัญหาขึ้นแก่บุคคล สังคม องค์กรและระบบราชการต่างๆ เป็นอย่างมาก สืบเนื่องจากระบบการศึกษาซึ่งเน้นการพัฒนาที่ไม่สมดุลของการพัฒนาคน จึงปรากฏเป็นปัญหาที่พบคือ นักเรียนในปัจจุบันเป็นผู้ที่สุขยาก ทุกข์ง่าย โดดเดี่ยว เศร้าซึม ปรับตัวไม่ได้ ขาดความอดทน ก้าวร้าว นอกจากนี้ยังมีการฆ่าตัวตายจากสาเหตุของปัญหาที่ไม่สมเหตุสมผลเช่น ไม่เข้าใจกับเพื่อน กลัวไม่ได้เกียรตินิยม รวมทั้งความรุนแรงอื่นๆที่มีนักศึกษาแพทย์ฆ่าห่นศพแฟนสาว เพียงไม่สามารถระงับความโกรธของตนเองได้ (ทิพวัลย์ สุทิน, 2542)

ปัญหาที่ตามมาอีกประการหนึ่งของการศึกษาในปัจจุบันก็คือ การไม่สามารถปลูกฝังจิตใจที่ดีให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุขซึ่งเป็นเหตุของความขัดแย้ง การยกพวกตีกันในหมู่นักศึกษา การไม่สามารถปรับตัวในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่สามารถอดทนรอคอยเพื่อไปสู่เป้าหมาย ก่อให้เกิดปัญหาทางเพศ ยาเสพย์ติด เมื่อประสบปัญหาในชีวิตก็ไม่สามารถหาวิธีแก้ไขได้จุดจบอาจเป็นการฆ่าตัวตาย ซึ่งผู้ฆ่าตัวตายสำเร็จ มักมีนิสัยที่แยกตัว เห็นห่างกับผู้อื่น ความสัมพันธ์กับเพื่อนฝูงไม่ดี มีความก้าวร้าวสูง ขาดความยับยั้งชั่งใจ และควบคุมอารมณ์ของตนเองไม่ได้ อยากได้อะไรต้องเอาให้ได้ อดทนรออะไรไม่ได้ พอทนไม่ได้ก็จะไปทำร้ายคนอื่นถ้าทำร้ายคนอื่นไม่ได้ก็จะทำร้ายตัวเอง(อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2539) และจากปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคมผู้ก่อเหตุหลายรายมีการศึกษาดี จบการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย (สุรพงศ์ อำพันวงษ์, 2541)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการที่นักเรียนมีสติปัญญาดี IQ สูง หรือเรียนเก่งเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้นักเรียนเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพซึ่งสอดคล้องกับนักวิจัยทางจิตวิทยา (จอม ชุมช่วย, 2540) ที่มีความเห็นว่าการที่คนเราจะประสบความสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับ IQ เพียง 20% ส่วนที่เหลือจะเป็นเรื่องของการเข้าสังคม ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรับรู้อารมณ์ของตนเองการจัดการกับอารมณ์และความตึงเครียด ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือความฉลาดทาง

อารมณ์ (EI) และจากผลการศึกษาของ Goleman (1998) พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในชีวิตการศึกษา การทำงานและในชีวิตส่วนตัวของบุคคล ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวได้ดีจึงอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น เช่นเดียวกับ Salovey, Mayer and Caruso (1997 อ้างถึงใน อัจฉรา สุขารมณ์, 2542) ที่มีความคิดเห็นว่า คนที่มีสติปัญญาสูงไม่ใช่คนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเสมอไป สติปัญญาเป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งเท่านั้น แต่ความฉลาดทางอารมณ์ต่างหากที่เป็นส่วนสำคัญที่ประคับประคองให้คนเราประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงในทุกด้าน

ทั้งนี้คนที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะมีมนุษยสัมพันธ์เข้ากับผู้อื่นได้ดี รู้จักการทำงานเป็นทีม สามารถสร้างสัมพันธภาพกับคนอื่นๆได้ เมื่อเกิดปัญหาในชีวิตรู้จักจัดการกับปัญหาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างดี และเป็นผู้ที่สามารถแสวงหาความสุข ค้นพบความสุขได้ไม่ยาก มักจะมีทัศนะในการเข้าสังคมมนุษย์ว่า บุคคลจะต้องมีความสัมพันธ์กัน ต้องทำงานร่วมกัน เข้าใจโลก มีจุดมุ่งหมายในชีวิตที่ชัดเจน เมื่อมีความขัดแย้งหรือมีความคับข้องใจก็สามารถแก้ไขความขัดแย้งทั้งของตนเองและบุคคลรอบข้างได้อย่างมีสติและเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ความฉลาดทางอารมณ์ยังมีบทบาทในการกำหนดบุคลิกภาพที่พึงปรารถนา สร้างวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เจริญสมวัย สร้างความสามารถในการปรับตัว การแก้ปัญหาความเครียดและแรงกดดันของชีวิตในภาวะการแข่งขันทางการเรียนได้ดี

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีสถานศึกษาหลายแห่งออกโปรแกรมการพัฒนาระดับความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่นักเรียน เช่น Social Development Project, Social Skill Project ตั้งแต่นักเรียนอนุบาลจนถึงเกรด 12 (ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย) พบว่า นักเรียนที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงมักเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ กล้าแสดงสิทธิของตน เป็นที่รู้จักในหมู่เพื่อนฝูง ชอบช่วยเหลือผู้อื่น แสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ห่วงใย มีทักษะในการแก้ไขปัญหาหรือความขัดแย้งได้ดี ควบคุมตนเองได้ คิดก่อนพูด คิดก่อนทำ มีความรู้สึกที่ดี ผูกพันต่อครอบครัวและโรงเรียน เด็กผู้ชายแสดงความก้าวร้าวลดลง เด็กผู้หญิงลดการทำร้ายตัวเองลง แสดงความเป็นอันธพาลหรือเข้าหาสารเสพย์ติดน้อยลง เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำก็มีโอกาสของการถูกพักการเรียนหรือถูกไล่ออกน้อยลง คะแนนผลการตอบแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา ควบคุมอารมณ์วู่วามของตน มีทักษะในการต่อสู้กับ

ความเครียดได้ดี พฤติกรรมในชั้นเรียนดีขึ้น เช่น การทะเลาะวิวาทลดลง บรรยากาศในชั้นเรียนที่เกื้อกูล เต็มใจให้ความร่วมมือ เข้าอกเข้าใจกัน สื่อสารพูดคุยกันดีขึ้น เล็งเห็นผลของพฤติกรรม สร้างทักษะวิธีการเรียนรู้ให้แก่ตัวเองได้ (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย, 2542) จะเห็นได้ว่าการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์นั้น มีส่วนช่วยในการสร้างคุณลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่นักเรียน ซึ่งนับว่าเป็นผลดีต่อชีวิตและอนาคตของนักเรียน

จากเหตุผลความสำคัญดังกล่าว ความฉลาดทางอารมณ์ (EI) ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญของความสำเร็จในชีวิต ซึ่งความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถอีกส่วนหนึ่งของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ และความเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง และนำเอาพลังแห่งอารมณ์และความรู้สึกเหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยความฉลาดทางอารมณ์ประกอบไปด้วยการตระหนักรู้อารมณ์ของตน สามารถจัดการบริหารอารมณ์ของตนได้อย่างเหมาะสม สามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเองได้ รับรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นในลักษณะเอาใจเขามาใส่ใจเรา และมีทักษะทางสังคมในการพัฒนาสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ดังนั้นสถาบันศึกษาจึงควรที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เนื่องจากช่วงวัยนี้เป็นรอยต่อระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ ซึ่งถือว่าเป็นช่วงที่สำคัญของการเจริญเติบโตและพัฒนาการของคนเพราะว่าเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ การสร้างเสริมปรับปรุง และบ่มเพาะพฤติกรรมทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจของคนไปสู่ภาวะของความสมบูรณ์ จึงควรที่จะมีการเตรียมนักเรียนให้พร้อมในการเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต แต่ในประเทศไทยยังขาดเครื่องมือสำหรับใช้วัดความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีผู้ที่สร้างเครื่องมือวัดขึ้นโดยวีระวัฒน์ ปันนิตามัย และอุสา สุทธิสาคร(2542) โดยยึดกรอบแนวคิดในการสร้างของ Mayer and Salovey (1997) และGoldman (1998) ซึ่งมุ่งที่นำไปใช้กับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสร้างและพัฒนาแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนเพื่อที่จะใช้เป็นเครื่องมือวัดระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและสามารถนำแบบวัดนี้ไปใช้เพื่อจะได้ข้อมูลเป็นพื้นฐานในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนาแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ (EI) ให้มีคุณภาพในด้านความเที่ยง (Reliability) และความตรง (Validity)

2. เพื่อสร้างคู่มือการใช้และปกติวิสัยของแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างและพัฒนาแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ตามกรอบแนวคิดของ Goleman (1995) ได้แก่ การตระหนักรู้อารมณ์ของตน การบริหารจัดการอารมณ์ของตน การสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเอง การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น การจัดการความสัมพันธ์กับผู้อื่น เนื่องจากแนวคิดนี้มีความเหมาะสมกับช่วงอายุในวัยเรียน ซึ่งแนวคิดนี้ได้จากการจัดหมวดหมู่และพัฒนาขึ้นจากแนวคิดพื้นฐานของ Mayer and Salovey (1990) ส่วนแนวคิดของ Goleman (1998) องค์ประกอบย่อยในแต่ละด้านของความฉลาดทางอารมณ์เหมาะสำหรับผู้ประกอบอาชีพในวัยทำงาน เช่นเดียวกับแนวคิดของ Cooper & Sawaf (1997)

2. แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ฉบับนี้ออกแบบใช้สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโดยไม่คำนึงความแตกต่างของเพศ และภูมิหลังของนักเรียน

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. คะแนนองค์ประกอบด้านการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นและด้านการจัดการความสัมพันธ์กับผู้อื่น มีคนที่ได้คะแนนเต็มขีดความสามารถจำนวนมากในองค์ประกอบทั้ง 2 ด้านของแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์

2. ข้อกระทงในแต่ละองค์ประกอบครอบคลุมรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์โดยไม่ได้มีเกณฑ์น้ำหนักมากำหนด

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ความฉลาดทางอารมณ์ (emotional intelligence) หมายถึง พฤติกรรมและการตัดสินใจของนักเรียนที่แสดงออกถึง การตระหนักรู้อารมณ์ของตน การบริหารจัดการอารมณ์ของตน การสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเอง การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น และการจัดการความสัมพันธ์กับผู้อื่น

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. การตระหนักรู้อารมณ์ของตน (self - awareness) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของตนได้ตามความเป็นจริง รู้เท่าทันอารมณ์ของตน สาเหตุที่ทำให้เกิดความรู้สึกนั้นๆ และผลที่ตามมาได้ตามจริง

3. การบริหารจัดการอารมณ์ของตน (managing emotions) หมายถึง ความสามารถในการควบคุมจัดการความรู้สึกหรือภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

4. การสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเอง (motivating oneself) หมายถึงความสามารถในการอดทนรอคอยเพื่อความสำเร็จ ผลักดันตนเองไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้โดยกระทำในสิ่งที่ดี มองโลกในแง่ดี

5. การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น (recognizing emotions of others) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น มีการแสดงออกซึ่งความเห็นอกเห็นใจเอาใจเขามาใส่ใจเราได้อย่างเหมาะสม

6. การจัดการความสัมพันธ์กับผู้อื่น (handling relationships) หมายถึง ความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขโดยการช่วยเหลือผู้อื่น สามารถแก้ไขข้อขัดแย้งและความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นอย่างมีสัมพันธภาพอันดี

7. แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ชุดของข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อใช้วัดความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

8. การพัฒนาแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง กระบวนการสร้างและปรับปรุงแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน เพื่อใช้วัดความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนโดยปรับปรุงแบบวัดให้มีคุณภาพคือ มีความตรงตามโครงสร้าง และความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน

9. นักเรียน หมายถึง นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายปีการศึกษา 2543 สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี กระทรวงศึกษาธิการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้เครื่องมือที่ใช้ประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนนอกเหนือจากการประเมินด้านความรู้

2. เป็นประโยชน์ต่อครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในการนำข้อมูลจากการนำแบบวัดนี้ไปใช้ในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนต่อไป